

abstractus. Ita ergo persona in illa communitate sumpta de formali nihil aliud significat, quam subsistentiam communicabilem naturæ rationalis, quæ ratio abstrahit ab absoluta et respectiva, modo explicato.

8. *Variae opiniones de significato formali personæ in Deo.* — Superest ultimo loco dicendum de persona increata, solum ut dicitur conceptum commune tribus personis. De qua sunt diversæ opiniones. Nam quidam respicientes ad modum significandi illius vocis, dicunt, formaliter significare absolutum, materialiter autem relationem. Et creditur fuisse sententia D. Thomæ, locis supra citatis, maxime quæst. 9, de Potentia, art. 4, Alensis, Bonaventura, Marsilius et Gabriel, locis paulo ante citatis: imo et Augustinus, dicto lib. de Trin., cap. 6. Et confirmatur argumento supra facto, quia persona, ut sic, non dicitur esse alicujus persona. Item, quia si in Deo esset (per impossibile) persona absoluta, non minus significaretur illa voce, et conciperetur illo conceptu, quam nunc tres personæ divinæ: ergo signum est, ex vi illius conceptus non importari formaliter relationem. Alii vero attendentes ad rem significantem, existimant, hanc vocem formaliter significare relationem in Deo: ita sensit Cajetanus, d. quæst. 29, art. 4, creditque esse sententiam D. Thomæ ibi, et priorem ibidem retractasse. Ratio ejus est, quia persona de formali significat personalitatem, sed personalitas Dei est relatio: ergo significat formaliter relationem.

9. *Resolutio.* — Ego vero censeo, suppositis, quæ de constitutione personarum dicta sunt, hic non posse esse quæstionem nisi de modo loquendi, et opinor esse ortam ex æquivocatione illius termini *Formaliter*, nam in præsententi accipi potest, vel comparando relationem ad naturam, seu essentiam Dei. Quo sensu manifestum est ex dictis, personam significare

de formali relationem, ut probat ratio proxime facta pro Cajetani opinione. Vel potest sumi per comparisonem ad diversos conceptus ejusdem relationis, scilicet proprium et ultimum (qui merito dici potest formalis, quia est de relatione ut relatio est) et confusum ac generalem, qui e converso dici potest materialis. Et sic etiam constat, personam in Deo non significare formaliter relationem, sed materialiter, quia tantum illam significat sub ratione formæ hypostaticæ talis naturæ.

10. Quod explicabitur recte distinguendo duplicem determinationem personalitatis, seu formæ hypostaticæ generatim sumptæ, ut est quid commune ad personalitatem divinam. Una determinatio est per modum intrinsecum ipsius personalitatis, et hæc est formalis, alia per solam habitudinem ad talem naturam, et hæc est materialis. Prior explicatur hac voce, *Personalitas relativa*: posterior vero per hanc, *Personalitas divina*. Quæ duæ voces æque communes sunt quoad rem ipsam, et eandem formam significant, non tamen synonymæ, quia sub diversis conceptibus seu habitudinibus eandem rem significant. Et ideo *Personalitas relativa* formaliter significat relationem, et si in rebus creatis inveniretur aliqua personalitas relativa, comprehenderetur sub illa voce, et sub conceptu illi correspondente, quantum est ex formalitate sua. *Personalitas autem divina*, licet de facto non comprehendat sub se nisi tres relationes, tamen si per impossibile esset in divinitate personalitas absoluta, sub illa voce et conceptu ejus comprehenderetur, et ideo merito dicitur significare relationem materialiter. Neque in hoc invenio difficultatem alicujus momenti. Neque existimo D. Thomam, in 1 et alibi, aliud vel diversa sensisse, sed rem eandem variis modis et vocibus explicasse: omnia vero inter se consonant, si illa distinctio terminorum præ oculis habeatur.

FINIS LIBRI SEPTIMI DE TRINITATE.

INDEX CAPITUM LIBRI OCTAVI

DE TRINITATE.

- CAP. I. De prima ratione Paternitatis. altera proprietas primæ personæ.
CAP. II. Utrum esse ingenitum sit personæ, esse principium deitatis.
CAP. III. Utrum sit proprium primæ personæ, esse principium deitatis.

LIBER OCTAVUS.

DE PRIMA PERSONA DIVINITATIS

QUÆ EST PATER.

Expeditis omnibus, quæ aliquo modo tribus personis communia sunt: solum superest, ut de singulis in particulari dicamus. Dicemus autem de unaquaque illa tantum, quæ illi sunt propria. Quia vero hæc propria in relatione sunt posita, vix possunt disputatione sejungi, quia relativa sunt simul cognitione, præsertim cum distincte cognoscuntur. Curabimus nihilominus de singulis ita disserere, ut uniuscujusque proprietates per se intelligantur, quamvis exacta omnium cognitio ex omnium simul cognitione expectanda sit. In hoc ergo libro de prima persona solum ea dicemus, quæ possunt aliquo modo intelligi absque secunda: reliqua vero in sequentibus libris consummabimus.

CAPUT I.

UTRUM PATERNITAS SIT PRIMA PROPRIETAS PATRIS, ET UNDE ILLI CONVENIAT.

1. *Resolutio quæstionis quoad priorem partem.* — De priori parte hujus quæstionis nihil

fere superest dicendum: constat enim ex dictis in præcedenti libro, Paternitatem esse primam Patris proprietatem, quia ipsa est, quæ illum constituit in suo esse personali. Declarari etiam potest in hunc modum. Quia in prima persona duæ tantum sunt notiones, ut in præcedentibus ostensum est, scilicet, Paternitas et Innascibilitas, quarum prior positiva est, ut per se constat: posterior vero formaliter est negativa, vel potius privativa. Et hinc jam habet Paternitas, ut ipsa sit non solum prima, sed etiam unica proprietas Patris. Verumtamen etiamsi extendamus nomen proprietatis ad innascibilitatem, semper id, quod est positivum, est prius et fundamentum privativi: ergo Paternitas est prior proprietas, quam innascibilitas: ergo est omnium prima, quia non est aliud proprium, quod supponat, sed solum id, quod commune est.

2. In secundo ergo puncto explicando, plus difficultatis esse potest. Suppono autem, cum quærimus, unde sit illa Paternitas, non quæri principium productivum ejus, vera et reali productione. Quia cum prima persona sit im-

producta, ut libro primo ostensum est, non potest proprietas ejus habere tale principium, neque per veram et realem processionem manare. Unde in hoc sensu non habet, unde sit, sed ex se est, sicut divinitas ipsa. Quod ergo quæri potest, solum est, quæ sit ratio et quasi fundamentum, seu radix virtualis illius proprietatis in Deo. Ad eum modum, quo dicimus unum attributum esse rationem alterius, ut voluntatem, verbi gratia, convenire Deo, quia intellectualis est.

3. *Prima opinio. — Resolutio.* — In hoc ergo sensu dixit Bonaventura, in 1, distinctione 27, proprietatem illam convenire Patri ex generatione, seu quia generat, ductus tantum argumento ex creaturis desumpto. Hæc vero opinio jam rejecta est in dictis, superiori libro, capite sexto. Repugnat etiam priori assertioni hic suppositæ, quia si Paternitas conveniret Patri ratione alterius attributi notionalis, proprii illius, quale est generare, jam non esset prima proprietas. Deinde interrogabimus ulterius Bonaventuram, unde conveniat Patri generare, quia non potest convenire ratione solius essentialis nude sumptæ, quia illa non generat, nec per se sola est sufficiens generandi principium, ergo debet supponit terminata aliqua proprietate, ergo vel debet Bonaventura aliam proprietatem in prima persona concedere, quod non potest, nec facit, vel illud ejus assertum non potest consistere.

4. *Secunda opinio. — Fundamenta.* — Secunda opinio est, quæ assignat pro ratione, et fundamento Paternitatis ipsum intelligere essentialiter. Dicunt enim aliqui, Divinitatem prius ratione, quam determinetur ad personas esse per se intelligentem, et se ipsam actu intelligere, et comprehendere. Et ex hoc actu intelligendi aiunt, pullulare Paternitatem, non secundum rem, sed secundum rationem, modo explicato. At denique addunt, ipsum intelligere sic terminatum per Paternitatem, et notionalem effectum, esse rationem dimanationis realis Filii a Patre. Hanc sententiam non inveno in antiquis auctoribus, sed solum in quodam moderno, apud quem diligenter quæsi aliquod fundamentum ejus, et nullum inveni. Videtur autem hic auctor, et ingeniosus, et doctus voluisse rationem aliquam fundandi relationem illam in Deo invenire, nullamque magis accommodatam, quam intelligendi actum reperisse. Quia hæc ratio constituit principium productivum per intellectum, ergo verisimile est, consequi suo modo ex actu intelligendi. Item, desiderare potuit rationem ali-

quam assignare: cur hæc ratio prius conjuncta sit divinitati, quam quælibet alia: nulla autem ratio magis accommodata dari posse videtur, quam, quia operatio intellectus est omnium prima, et talis ratio ad actum intelligendi dicto modo consequitur. Denique nonnullum argumentum sumi potest ex spiratione activa, nam illa consequitur actum diligendi Dei, ut infra videbimus, ergo verisimile est, Paternitatem consequi ad actum intelligendi.

5. *Impugnatio inefficax.* — Aliqui vero impugnant hanc sententiam, quia intelligere essentialiter in Filio etiam invenitur, et in eo non est ratio, vel fundamentum talis proprietatis; ergo neque in prima persona esse potest. Hæc vero ratio nimium probat, aut nihil. Concludet enim, si quid probat nullam rationem, vel quasi radicem illius proprietatis assignari posse. Quia vel illa est aliquid commune, et essentialiter, et quidquid illud esse dicatur, contra illud procedet dicta ratio, quia illud in Filio invenire necesse est, vel est aliquid proprium, et hoc esse non potest ante primam proprietatem. Negare autem omnem rationem, vel quasi radicem illius proprietatis, non est rationi consentaneum, quia omnis natura est aliquo modo fundamentum, et ratio suæ personalitatis. Unde facile posset responderi, negando consequentiam. Quia intelligere essentialiter prout est in Filio supponit paternitatem, ut priorem origine, quasi per immediatam resultantiam ab ipso intelligere essentialiter: et ideo jam non habet in ipso locum talis resultantia, quia hæc relationes non multiplicantur numero.

6. *Difficultas circa opinionem.* — Quod ergo in illa sententia mihi est difficile, solum est, quia personalitas naturæ non sequitur ex operatione quoad intrinsecam resultantiam a natura, licet per operationem producat, seu comproducat, ubi persona producta est. Alioqui potius supponitur ad operationem, quia actiones sunt suppositorum, vel saltem subsistentium, unde si (ut multi opinantur) divina essentia non est subsistens ante primam personalitatem, nec proprie intelligens præconcipi debet, sed ut natura, quæ est principium intelligendi, et nihilominus, ut sic etiam concipitur, ut sufficiens ratio, et radix suæ primæ personalitatis. Neque enim ponendum est hoc, quasi dependens a subsistentia essentiali, quia formaliter loquendo, et per locum intrinsecum, ut aiunt illa subsistentia per se necessaria non est ad subsistentias personales.

Præterea, sicut intelligere, ita et velle essentialiter est prius ratione proprietatibus personarum, quia in universum communia sunt hoc modo priora propriis, et tamen illud velle, ut sic, non est fundamentum spirationis activæ, neque alicujus proprietatis, ut infra dicam, ergo, etc. Denique ex intelligere, ut sic, solum sequitur, vel repræsentatio rei intellectæ, vel terminus aliquis productus, si jam sit a quo produci possit. Paternitas autem, neque habet rationem repræsentandi, neque ullo modo comparatur ad intellectionem, ut terminus: cur ergo dicemus ex illa resultare etiam secundum rationem? Nam illa resultantia sicut sufficit, ita etiam necessaria est ad veritatem hujus causalis. *Quia Divina essentia se intelligit, ideo terminatur Paternitate*, quia in rigore falsa videtur, quia illius terminationis nulla connexio, vel ratio assignari posse videtur.

7. *Vera resolutio.* — *Cur prima proprietas sit paternitas.* — Dico ergo, hanc primam proprietatem immediate consequi ad divinam naturam, hoc solo, quod talis natura substantialis est. Quod probo primo a sufficienti partium enumeratione, quia nullum aliud fundamentum excogitari potest. Secundo ex hoc generali principio, quod unaquæque natura substantialis est sufficiens fundamentum proximum suæ personalitatis sibi connaturalis, idque juxta modum existendi illius naturæ in tali persona. Nam si est in illa per creationem, ex vi illius affert secum suam subsistentiam, idemque cum propotione est de quacumque alia propria effectione. Et similiter si Personalitas communicata sit per aliam propriam productionem alicujus personæ, necesse est, ut ipsa natura sit formale principium talis productionis, et consequenter talis Personalitatis. Denique si absque reali productione personæ alicujus natura sit in illa immediate, et per se ipsam secum afferet talem personalitatem. Ita vero se habet natura divina respectu primæ personæ, et ideo illa est proximum, et sufficiens fundamentum illius primæ proprietatis. Dices, sed cur illa proprietas prima fuit talis, potius quam alia? Responderi imprimis posset, hanc esse rei naturam, nam cum pervenimus ad prima, et immediata principia, non oportet rationem aliam quærere. Deinde explicari potest, hoc modo, nam propter communicabilitatem, et fecunditatem divinæ naturæ non potuit, prima ejus personalitas esse absoluta, debuit ergo esse relativa, et consequenter accommodata intimæ operationi, et communicationi talis naturæ. Quia igitur natura illa

essentialiter intellectualis est, ideo prima communicatio ejus intellectualis etiam est, et ideo etiam prima personalitas talis est, qualis ad communicationem per intellectum erat necessaria. Atque hoc sensu, quia intelligere Dei est ejus essentialiter, et quasi ratio constitutiva essentialiter divinæ in ratione talis naturæ, dici, ac verificari posset, proprietatem hanc sequi ex natura divina, ut intelligente, non tanquam terminum ex operatione, sed tanquam personalitatem accommodatam naturæ habenti talem relationem essentialiter.

8. *Occurritur argumento.* — Neque contra nos procedit objectio, quam alii faciebant contra superiorem sententiam. Quia licet eadem natura divina sit in Patre et in Filio, tamen aliter et aliter. Et ideo in utroque quidem est fundamentum utriusque personalitatis, diverso tamen modo: in Patre quidem sine productione, in Verbo, ut communicata per productionem Verbi, quem ordinem talis essentialiter ex sua intrinseca natura postulabat propter fecunditatem suam.

9. *Ad fundamentum secundæ opinionis.* — Ad fundamenta item a nobis insinuata pro eadem sententia, ne contra nostram fiant, respondere facile possumus. Ad primum, dicimus primo, in his subsistentibus relationibus non esse semper necessariam rationem fundandi, ut supra tractatum est. Dicimus deinde, ipsammet naturam divinam, ut est in tali gradu substantialis naturæ constituta, esse sufficientem rationem fundandi hoc modo illam relationem nimirum, tanquam virtualem radicem ejus.

10. Ad secundum dicitur, sufficientem rationem reddi, cur hæc proprietas sit per se immediate conjuncta et quasi dimanans a divina natura, quia illa natura debuit necessario habere aliquam personalitatem primam, quæ non potuit esse absoluta propter fecunditatem illius naturæ. Quod ergo natura illa secum afferat aliquam personalitatem, sufficiens ratio redditur ex eo, quod substantialis natura est: quod vero afferat personalitatem relativam, ratio optime redditur ex eo, quod illa natura non uni tantum personæ, sed multis communicabilis est, media reali productione aliquarum personarum: quod tandem immediate afferat personalitatem relativam talem, vera ratio videtur, quia natura illa postulat communicari per modum naturæ, prius ratione, quam per modum amoris, et ideo secum affert immediate personalitatem, quæ suo modo possit esse immediate principium generationis.

Et quia hoc habet illa natura, quia essentialiter est intellectualis per essentiam, quæ ratio prior est in illa quam amoris: ideo dici potest, quod intelligere per essentiam est ratio illius personalitatis, ut suo modo complet principium quod generandi non quidem ut terminus resultans est intelligere, ut est operatio quædam, sed tantum ut personalitas consequens naturam, cujus veluti ultima differentia est ipsum intelligere per essentiam.

11. Ad 3, de spiratione activa respondetur potius posse argumentum retorqueri, ut insinuavimus, quia ex velle essentiali, ut omnem originem antecedere intelligitur, nulla personalitas resultat distincta a paternitate, ut est certissimum. Ipsa vero paternitas eatenus dici posset consequi ad illud velle, in quantum illud etiam velle est ipsum esse essentialia naturæ divinæ, licet non tam formaliter (nostro modo intelligendi cum fundamento in re) sicut intelligere. Et ita est vera, quod illa proprietas prima, quam immediate, et ex se affert secum natura divina, sequitur ex illa natura secundum totam fecunditatem suam, quæ et intellectum et voluntatem complectitur. Unde persona constituta per illam personalitatem est de se sufficiens principium in suo ordine cujuscumque communicationis illius naturæ. Et ideo illa natura immediate et sine productione reali alienius personæ, nullam aliam proprietatem personalem secum affert. Imo nec aliquam aliam relationem sub quacumque ratione spectatam. Nam spiratio activa non sequitur hoc modo ex essentia, ut infra videbimus: nec est eadem ratio de illa, quia nec est ex se subsistens, vel ratio subsistendi: nec est per se necessaria, ut conditio antecedens ex parte principii ad aliquam productionem, ut libro decimo tractabimus.

12. *Primæ opinioni satisfit.* — Denique (ut Bonaventuræ satisfaciamus) ex his etiam intelligitur primo, quomodo verum sit quod supra dixi, proprietatem hanc non fundari in origine Filii, neque esse in Patre, quia generat, sed ut generet, vel ut sit aptus ad generandum. Tamen quia in æternis idem est posse et esse, ideo Pater habet hanc proprietatem actualiter generando absque alia proprietate in re, præterquam originis respectu Filii, vel rationis respectu actionis, seu activæ originis. Intelligitur secundo, quomodo hæc proprietas, non tantum secundum esse in, vel secundum aliam communem rationem, sed etiam secundum omnem propriam, quatenus in re est, antecedit origine ipsum Filium, quia imme-

diata et per se est conjuncta cum ipsa essentia, ut talis est, processio autem Filii non est, neque intelligi potest, donec essentia sit terminata hac prima proprietate, quia processio debet esse a persona, non ab essentia. Tertio intelligitur hanc proprietatem esse fundamentum innascibilitatis, quod in sequenti capite explicandum superest.

CAPUT II.

UTRUM ESSE INGENITUM SIT ALTERA PROPRIETAS PRIMÆ PERSONÆ.

1. *Ingeniti appellatio Catholica.* — De hac voce, *Ingenitus*, olim dubitatum fuit, quia hæretici Ariani et sequaces significatione illius abutebantur ad concludendum, diversam esse substantiam Patris et Filii. Quibus antiqui Patres imprimis respondebant, se non cogi ad illam vocem admittendam, quia in Scriptura non reperitur Patri attributa. Non quia sentirent, nullam vocem in Scriptura non inventam, usurpandum esse in hoc mysterio, nam potius in hoc ipsi damnabant Arianos, sed ex propriis et quasi ad hominem illos reprehendebant, eo quod illo titulo vocem *Consubstantialitatis*, non admitterent et ad impugnandam veritatem, novas voces invenirent, ut egregie tractat Ambrosius, de Incarnationis Dominicæ Sacramento, cap. 8 et 9, Athanasius, oration. 2, contra Arianos, et in Epist. de decretis Nicænæ Synodi, et in alia epistola de synodo Ariminensi et Seleuciano. Unde recte Idacius Clarus, lib. contra Varimandum, circa principium: *Patrem ingenitum esse, nec prodere possis, nec probare* (scilicet, testimonio Scripturæ, in quo habeatur) *sed quia id ipsum fides exigit Christiana, absque ulla dubitatione ingenitus credatur.*

2. *Ingeniti appellatio quomodo Patris propria.* — Veritas ergo certa est, *Ingenitum* esse proprium attributum notionale Patris. Ita docent Concilium Toletanum 6 et 11, et Concilium Vormaciense, in Confessionibus fidei, Damasus, in expositione fidei ad Hieronymum, Hilarius 4, de Trinitate, prope finem, et libro 9, ubi utitur nomine *innascibilis*, quod est frequentius apud scholasticos. Item Augustinus, libro quinto, de Trinitate, capite sexto et septimo, et libro 15, capite 6, libro etiam octoginta trium quæstionum, quæstione secunda. Fulgentius optime, ad 7 objectionem Ariatorum, ubi dicit, secundum fidem hoc negari non posse. Idem habet Basilius, libro 1 et 2, contra Eunomium, ubi etiam utitur nomine

innascibilis. Idem Athanasius, locis citatis, Cyrillus, in compendiaria fidei expositione, in tomo 4 Bibliothecæ, ubi ait: *Patrem differre a Filio, quia ille ingenitus, hic autem genitus*. Quod etiam habet Anastasius Synaita, in lib. 1, de rectis Fidei dogmatibus. Sic etiam Nazianzenus, orat. 23, *ingenitum* vocat *proprietas Patris characteristicam*. Idem orat. 36, in sancta lumina, et optime Damascenus, lib. 1, cap. 8, et sequentibus.

3. *Varia significationes ingeniti.* — Ut autem res declaretur, distinguendæ sunt significationes hujus vocis, quas Athanasius attigit supra, et nos in superioribus tres insinuavimus. Primo enim *ingenitum* dicitur quidquid creatum non est hoc modo usurpabant hanc vocem Ariani; errabant tamen tribuentes illam in hac significatione Patri, ut propriam ejus, ut inde concluderent, Filium esse *genitum*, id est, *factum* vel *creatum*, cum tamen hoc modo vox illa essentialis sit, æque conveniens Filio, ac Patri, ut præter dictos sanctos notavit Epiphanius, hæres. 73. Secundo accipitur, ut solum negat propriam generationem. Et sic etiam non est propria Patris, sed Spiritui sancto etiam convenit, nam genitus non est, ut in Symbolo Athanasii dicitur. Et ita usurpavit vocem illam aliquando Epiphanius, ut notavit Joannes Theologus, in Concilio Florentino, session. 18, circa principium, eo denique modo videtur etiam loqui Nazianzenus, or. 35, n. 36. Sic etiam Augustinus 5, de Trinitate, capite 6, dicit, *ingenitum* aliquando. Idem ex Hieronymo notavit Magister in 1, distinct. 13, et D. Thomas, 1 part., quæst. 33, art. 3, ad 2. Tertio *ingenitum* significat id quod nullo modo nec per creationem, nec per quamlibet aliam productionem realem productum est. Et sic usurpatur in præsentibus, ideoque ita Patri tribuitur, ut non solum de Filio, sed etiam de Spiritu sancto negetur, ut in dicto Concilio Toletano 11, expresse declaratur, et notavit etiam Justinus Martyr, in expositione fidei, Cyrillus Alexandrinus 1, Thesauri, capite secundo et tertio. Et sic etiam dixit Nazianzenus supra, *ingenitum et ingenitum non esse immediate opposita*, quia neutrum de Spiritu sancto dicitur. Quod ideo est, quia non cum proportionem sumuntur: nam *genitum* juxta communem usum non dicitur de quocumque procedente quovis modo, sed per propriam generationem: *ingenitum* autem dicitur, quod nullo modo procedit, et ita plus negatur per *ingenitum* quam per *genitum* affirmatur, et in hoc sensu neutrum Spiritui sancto convenit.

4. *Objectioni occurritur.* — Dices etiam hoc modo *ingenitum*, non esse proprium Patris, nam convenit Deitati, seu huic Deo, ut a personis abstrahit, a nullo enim productus est. Ad hoc vero jam est in superioribus responsum ex D. Thoma, supra ad 2, *ingenitum* posse sumi negative tantum et sic convenire etiam Deitati, et non esse proprium Patris: alio autem modo sumi privative, non quatenus privatio dicit carentiam alicujus positivi, quod deberet inesse Patri, sed quod convenire possit illi, non quatenus Pater est, sed quatenus persona divina est. Sic igitur, *ingenitum* dicit carentiam alicujus proprietatis, quæ potest convenire personæ divinæ, quatenus persona divina est. Aliquando enim privatio dicit carentiam in subjecto apto, non in individuo, sed in specie, vel genere, atque hoc modo illa privatio est propria Patris. Addere etiam possumus, quod, licet hic Deus secundum se sit *ingenitus*, non tamen repugnat illi esse aliquam personam genitam: nam hic Deus est Filius et Spiritus sanctus. Pater autem ita est *ingenitus*, ut nullo modo *genitus* esse, aut dici possit, atque ita hæc notio est propria Patris.

5. *Dubium.* — *Prima opinio.* — *Improbatur.* — Dubitant autem ulterius scholastici, an hæc vox formaliter dicat negationem, seu privationem tantum, an etiam positivum aliquid? Fuit enim antiqua opinio, quam refert Bonaventura, in 1, distinctione 27, quæst. 1, dicens, *ingenitum*, significare de formali relationem quamdam ad genitorem, vel potius ad *ingenitorem*. Dicebant enim auctores illius opinionis, sicut inter quantitates non solum est relatio realis æqualitatis, sed etiam inæqualitatis, ita non solum relationem geniti, sed etiam ingeniti esse realem. Hæc vero sententia reprobata est ab omnibus et merito. Quia vel illa relatio est ad non genitorem ut sic, et ita non habet terminum realem, nec est habitudo, sed potius carentia habitudinis, vel intelligitur esse ad aliquam personam, verbi gratia, ad Filium, vel Spiritum sanctum, quatenus ab illis Pater non generatur: et hoc etiam est frivolum, tum quia (ut recte ait Augustinus supra) esse *ingenitum* est prius, et in suo conceptu omnino dependens ad hoc, quod aliquid procedat ab ingenito, tum etiam, quia inter homines unum non esse *genitum* ab alio non est respectus realis.

6. *Ingenitum privationem dicere.* — Dicendum ergo est, de formali significari tantum illa voce privationem omnis originis realis. Ita D. Thomas, d. q. 33, art. 4, et in 1, dist. 28,